

Coöperatief leren ¹

Bij MOVVO en ICO gaat het niet alleen om het verwerven van kennis over andere culturen maar vooral om het ontwikkelen van overtuigingen, attitudes en vaardigheden. Belangrijk is dus om activiteiten te organiseren waar werkvormen aan bod komen waar kinderen actief en in groep leren.¹

1. Wat is coöperatief leren?

1.1 Algemeen

De term coöperatief leren komt uit de Verenigde Staten. De keuze voor coöperatief leren is verbonden met allerlei democratische bewegingen voor integratie en tegen racisme. Het is een reactie tegen een eenzijdige op het individu gerichte opvoeding.

In Vlaanderen en Nederland krijgt coöperatief leren de laatste tijd ook meer aandacht. Het wordt o.a. toegepast in de taalmethode 'De toren van Babel' en als methode voor ICO in CLIM.

Definitie coöperatief leren:

een onderwijsleersituatie is waarin de leerlingen in kleine groepen op een gestructureerde manier samenwerken aan een leertaak met een gemeenschappelijk doel. De leerlingen die samenwerken zijn niet alleen gericht op hun eigen leren maar ook op dat van hun groepsleden. Leerlingen leren met elkaar en van elkaar.

Er zijn 5 basiskennmerken die typerend zijn voor coöperatief leren:

- **Positieve wederzijdse afhankelijkheid:** De leerlingen moeten beseffen dat ze enkel door samenwerking het vooropgestelde doel kunnen bereiken. Dat wil zeggen dat ze zelf hun opdracht zo goed mogelijk moeten uitvoeren en ervoor zorgen dat ook de anderen hun opdracht uitvoeren. Enkel op die manier kan de opdracht slagen.
- **Individuele verantwoordelijkheid:** De leerling moet zich enerzijds verantwoordelijk voelen voor zijn bijdrage aan de groepsopdracht en anderzijds ook voor het werk van de groep als geheel. De leerkracht kan hier een grote rol spelen. Hij kan ervoor zorgen dat de bijdrage die iedere leerling levert herkenbaar is. Ook via het toewijzen van rollen (zie verder) kunnen de leerlingen gestimuleerd worden en ook door het groepsgevoel te stimuleren.
- **Directe interactie:** Door ideeën, gedachten en verworven informatie uit te wisselen komen de leerlingen tot de oplossing. Het is ook van belang dat de leerlingen de kans krijgen om tot interactie te komen. Daarom moeten de meubelarijopstelling en de opdrachten uitnodigen tot interactie en de groepen mogen niet te groot zijn.

---

¹ M. Deslypere, cursus pedagogie 2001-2002

- **Samenwerkingsvaardigheden:** Dit zijn vaardigheden die leerlingen moeten bezitten om de samenwerking vlot te laten verlopen. Deze vaardigheden kunnen op voorhand aangeleerd worden of geleerd worden tijdens het groepswerk.
- **Evaluatie van het groepsproces:** Het gaat hier niet enkel om de evaluatie van het groepsproduct maar ook om de evaluatie van het groepsproces. Belangrijk is dat de leerkracht tijdens het werken in groepen goed observeert. Dit kan toevallig zijn of gericht.

1.2 Toepassing: coöperatief leren in multiculturele groepen (CLIM)

CLIM is een manier om leerlingen te leren omgaan met verschillen, dus een manier om ICO in de klas te realiseren.

In CLIM wordt er gewerkt met democratische werkvormen, zoals coöperatief leren. Om de vooropgestelde basiskenmerken van coöperatief leren te kunnen integreren kiest men voor groepswerk.

Groepswerk biedt veel mogelijkheden voor *interactie*. Hierdoor leren kinderen allerlei sociale vaardigheden die ze nodig hebben om te functioneren in de maatschappij.

Een ander belangrijk kernwoord is de *status* van de kinderen. Hiermee wordt de plaats dat het kind inneemt in de groep bedoeld.

Er zijn kinderen met een hoge status. Zij voelen zich beter in staat om een opdracht op te lossen dan andere kinderen.

Kinderen die van zichzelf denken dat ze relatief incompetent zijn hebben dan weer een lage status.

Het is de opdracht van de leerkracht om deze verschillen in status te verbreken. Kinderen met een lage status moeten gestimuleerd worden om meer deel te nemen aan het groepswerk zodanig dat ze hun status kunnen verhogen.

Uiteindelijk heeft de leerkracht nog 2 belangrijke taken.

1. De organisatie van het groepswerk.
Het is belangrijk dat er nagedacht wordt over de samenstelling van de groepen. Zoveel mogelijk heterogene groepen maken is de boodschap! Iedere leerling krijgt bij iedere activiteit ook een rol, nooit zal een leerling 2 maal dezelfde rol krijgen. Op deze manier wordt ook een kind met een lage status eens aanvoerder (een rol waar een hoge status nodig is). De rollen zijn op voorhand goed omschreven en de kinderen krijgen ook een badge met hun rol.
2. Een tweede belangrijke taak van de leerkracht is ervoor te zorgen dat er meervoudige vaardigheden aan bod komen.
Door in de groepsopdrachten alle intelligentievormen aan bod te laten komen, krijgen kinderen die muzisch, fysiek, persoonlijk, sociaal ... intelligent zijn, de kans om meer status te verwerven.
Natuurlijk is het ook belangrijk dat de opdrachten motiverend zijn. De leerlingen moeten voor problemen gesteld worden waarop geen eenduidig antwoord gegeven kan worden. Ze moeten de kans krijgen om op zoek te gaan.

2. Hoe gaat het in zijn werk?

2.1 De lessenreeks

De eerste les is een *introduticles* van 50 minuten. Het doel van deze les is de leerlingen te motiveren voor het thema. Daarnaast is het een goede gelegenheid om te ontdekken wat de leerlingen reeds weten over het thema en wat ze zeker zouden willen weten.

Nadien volgen de *activiteiten* die duren elk ongeveer 50 minuten. In elke activiteit wordt een bepaalde intelligentie aangesproken, vb. verbale, muzische, technische, ... , intelligentie. Bij de samenstelling van de groepjes houdt men daar rekening mee zodat bij iedere activiteit een bepaalde leerling van de groep zijn talenten kan tonen.

Elke groep voert op hetzelfde moment een andere activiteit uit. Men roteert enkele keren, zodat elke groep elke activiteit heeft uitgevoerd. De redenen Indien iedere groep op hetzelfde moment dezelfde activiteit zou uitvoeren, zou dit tot competitie tussen de verschillende groepen kunnen leiden. Een voordeel van op deze manier te werken is dat men kan voortbouwen op elkaars activiteit en leren uit de ervaringen van de anderen

Tenslotte is er nog een *syntheseles* waar alles samen wordt gebracht.

2.2 De opbouw van een les

Iedere les begint met een *oriëntatie*.

Tijdens dit korte moment wijst de leerkracht de leerlingen nog eens op de gemaakte afspraken, hun rollen en de samenwerkingsvaardigheden.

Hij kan ook herhalen wat men bij de vorige activiteiten heeft besloten en veranderingen doorvoeren op basis van wat hij gezien heeft in de vorige lessen.

Daarna komt het *groepswork*.

Tijdens het groepswork werken de kinderen zelfstandig. Elk kind heeft zijn rol en zijn taak.

De eerste opdracht bestaat uit het opzoeken van de nodige informatie.

De tweede opdracht is altijd een taak. Voor het uitvoeren van die taak hebben de kinderen de resultaten van de eerste opdracht nodig. Vanaf de tweede rotatie kunnen de leerlingen ook gebruik maken van wat de voorafgaande groepjes gevonden hebben.

Op het einde van iedere les is er een *afronding*.

Tijdens deze afronding stellen de leerlingen hun resultaten voor.

Zo kunnen de leerlingen kennismaken met wat de anderen gemaakt hebben en eruit leren. Er wordt ook een korte nabespreking gehouden en feedback gegeven.

3. De link met kofferwerking.

Leerlingactiviteit en zelfstandig leren staan centraal bij coöperatief leren. Net op deze 2 punten proberen wij in te spelen met het werken met een koffer.

Bij de meeste koffers is het zo dat de leerkracht de leiding neemt bij het verkennen van de koffer. Bij ons is het net omgekeerd, de leerlingen verkennen zelf de koffer en de leerkracht observeert en evalueert het groepswork.

Hoe willen we dat nu verwezenlijken?

- Na een eerste verkenning van de voorwerpen in de koffer, worden de leerlingen aan het werk gezet a.d.h.v. doe-fiches bij ieder voorwerp. Op die fiche staat een korte uitleg over het voorwerp en eventueel een foto waarop het voorwerp gebruikt wordt, zo krijgen de leerlingen een duidelijker beeld van het voorwerp. Daarna volgt dan de uitleg van de taak die bij dat voorwerp hoort. Vervolgens gaan de leerlingen aan het werk en iedere leerling vervult zijn rol. De materiaalmeester haalt het nodige materiaal, de aanvoerder zegt wat ze achtereenvolgens zullen doen, enz.
- Wat ook speciaal is aan coöperatief leren is dat geen enkel groepje dezelfde opdracht uitvoeren. Ieder groepje werkt wel eens rond hetzelfde thema, maar maakt er een andere taak rond. Op die manier wordt de cultuur ruimer ontdekt op een kortere periode. Concreet betekent dit wanneer er 5 groepen zijn, er 5 maal rond het thema voeding zal gewerkt worden, maar iedere keer wordt er iets anders gedaan.

Organisatie van het coöperatief leren.

De klas wordt in 5 groepen verdeeld. In iedere groep worden de taken verdeeld. Deze taken worden duidelijk gemaakt door een kaartje dat ze op hun kleren spelden. De taken zijn aanvoerder, materiaalmeester, verslaggever.

1. Groep 1

- tortilla's maken + maïs malen
- eerlijke handel
- schoollopen in Honduras

2. Groep 2

- Hondurees geld
- weven
- kolonisatie

3. Groep 3

- demografie
- platano frito + bananenrepubliek + fruitsaté
- piñata maken

4. Groep 4

- kleren wassen
- piñata maken
- kinderarbeid

5. Groep 5

- Spaanse les
- milieu
- rode bonen + limoendrank

Omschrijving van de taken.

1. Aanvoerder

- ✓ Je zorgt ervoor dat de groep aan het werk blijft.
- ✓ Je let erop dat iedereen meedoet en de kans krijgt iets te zeggen.
- ✓ Als jullie iets met elkaar bespreken, mag jij zeggen wie er aan de beurt is om te praten.
- ✓ Jij vraagt elk kind in de groep of hij begrijpt wat er moet gebeuren.
- ✓ Als je merkt dat dit niet zo is, vraag je groep even te stoppen en geef je uitleg.
- ✓ Als niemand in de groep het antwoord weet, roep jij de leerkracht.

2. Materiaalmeester/tijdsbewaker

- ✓ Je mag van je plaats lopen om de spullen te pakken die je groepje nodig heeft.
- ✓ Als het werk ingeleverd moet worden, doe jij dat.
- ✓ Je zorgt ervoor dat al het materiaal op zijn plaats wordt teruggelegd.
- ✓ Je houdt de toegestane tijd in de gaten en geeft tijdig het sein om te stoppen.

3. Verslaggever

- ✓ Jij schrijft het antwoord van de groep op.
- ✓ Jij bespreekt met de groep waarover verslag wordt gedaan.
- ✓ Jij vertelt de andere leerlingen kort wat jullie opdracht was.
- ✓ Bij de nabespreking mag hij namens de groep vertellen wat jullie hebben gedaan en hoe jullie hebben samengewerkt.

4. Bemiddelaar

- ✓ Je moedigt de leerlingen in je groepje aan om goed mee te doen en om met elkaar te werken.
- ✓ Je moedigt de leerlingen in je groepje aan elkaar te helpen.
- ✓ Je geeft leerlingen in je groep een complimentje als het goed gaat.
- ✓ Je let erop dat niemand afgekraakt wordt.

5. Infochef

- ✓ Je zorgt ervoor dat je groep achtergrondinformatie op de fiche en/of informatiematerialen gebruikt.
- ✓ Je zoekt de nodige informatie in naslagwerken, teksten en andere.

aanvoerder	materiaal- meester / tijdsbewaker	verslaggever
bemiddelaar	infochef	